

Interview Lara Staal

“We hebben niet het minste idee van wat zich in de gevangenis afspeelt”

Samen met ex-gedetineerden ontleedt de Nederlandse theatermaker Lara Staal, huisartiest bij NTGent, het Belgische gevangenisstelsel in haar nieuwe voorstelling ‘De Gevangenis’. Kort voor de première op 13 maart sprak NTGent met Staal over werken met kwetsbare mensen, de onzin van opsluiting, en haar artistieke strijd.

De spelers in jouw stuk zijn ex-gedetineerden. Zij gebruiken hun eigen ervaringen om dit stuk mee vorm te geven. Hoe verliep het proces om deze verhalen te delen met elkaar?

“Ik begon vragen te stellen en daar vloeiden gesprekken uit. ‘Hoe zit het met terugval? Wanneer ben je er in terecht gekomen?’ Maar ook gewoon vragen zoals ‘Wie was je celgenoot? Wat deed je in de gevangenis? Was je in paniek?’ Er kwamen zoveel verhalen. Het was als een doos van Pandora: je deed het deksel open en de anekdotes stroomden eruit. Ik holde er zelf achteraan.”

"Sommige spelers hadden echt nood om hun verhaal te doen. Een van de acteurs, Bahadir, zei me: 'Ik heb zoveel verhalen in mijn hoofd en ik moet die kwijt. Het is geen toeval dat ik jou tegenkom. Ik leg mijn lot in jouw handen'."

"Bij anderen was die nood kleiner. Freddie deed deze voorstelling in eerste instantie helemaal niet goed. Hij nam de verhalen van de andere ex-gedetineerden mee naar huis, ze triggerden hem. Ze rakelden dingen op die hij ergens in een laadje had weggestopt."

Hoe moeilijk is het om al die gevoelige verhalen te verwerken in een voorstelling?

"Mensen willen vooral de persoonlijke details weten: 'Waarom zat je in de gevangenis? Hoe lang zat je vast?'. Daar zit een gevaar van sensatie. De acteurs bepalen daarom zelf wat gedeeld wordt. Er zijn verhalen die mijn artistiek team en ik heel indrukwekkend vonden, maar waarvan de acteurs zeiden dat ze het niet wilden vertellen op het podium. Dat hebben we gerespecteerd. Het is anders werken met ex-gedetineerden dan met acteurs die je als het ware alles kan laten doen en spelen. Het vereist extra sensitiviteit. Achter al die verhalen schuilt ook trauma."

"Tegelijk is het goed en nodig om wantoestanden te benoemen vanuit de persoonlijke ervaringen van zij die de gevangenis hebben meegemaakt. Wie nooit heeft gezeten, heeft geen idee van wat er achter die betonnen muren plaatsvindt, al denken we vaak wel dat we die wereld kennen. Maar series en documentaires over de gevangenis zijn niet hetzelfde als de realiteit. Er is iets aan de gevangenis dat onvertelbaar is."

"Ik geloof in ieder mens' empathisch vermogen. Iedereen heeft potentie om de menselijkheid van de andere te erkennen"

Eén van de ex-gedetineerden is Freddie Konings, een Belgische rapper. Voor deze voorstelling gebruiken jullie ook zijn muziek. Welke extra dimensie geeft dat?

"Voor mij is rapmuziek een hele grote inspiratie, omdat ik ze heel poëtisch en ritmisch vind. Het is voor mij een kunstvorm die ontstaat uit een soort verzet. De muziek komt

---

grotendeels uit groepen die om allerlei redenen gemarginaliseerd zijn door onze samenleving. Met rap kun je woede en opgekropte frustratie omzetten in een instrument, een wapen.”

“Daarnaast toont rapmuziek hoe ver leefwerelden en logica's uit elkaar kunnen liggen. Er is een afstand die onoverbrugbaar is. Het is een taal die een hele groep mensen in onze samenleving meteen snapt en een hele groep totaal niet. Dat zegt ook iets over waarom er zoveel misgaat.”

We zien dat je in je laatste theaterstukken een podium geeft aan stemmen waar niet genoeg naar geluisterd worden. Aan mensen die moeten opboksen tegen vooroordelen. Vanwaar komt het idee om hen een podium te geven?

“Theater is een manier om verschillende perspectieven samen te brengen. Je kan het publiek toegang geven tot stemmen die ze elders zelden of nooit horen. Als ik dan mag kiezen wie ik op dat podium wil zetten, dan wil ik vooral stemmen die spreken vanuit geleefde ervaring. We hebben het in onze samenleving te vaak over anderen vanuit onze eigen ideeën of vooroordelen. Maar er is altijd een kloof tussen wat wij denken over hen en wie ze echt zijn.”

Hoe kwam je voor deze voorstelling uit bij ex-gedetineerden en het Belgisch gevangenisstelsel?

“Als kind zat ik in de trein naar Amsterdam en vanuit de trein zag ik de gevangenis. Dan zie je die grijze betonnen gebouwen en die prikkeldraad en denk je: ‘Wie zit daar achter? Wat is dat leven dat aan het oog onttrokken wordt?’. Dus ik denk dat ik als kind een interesse had in stemmen die in de doofpot gestopt worden.”

“Daarnaast denk ik ook door mijn vorige voorstellingen *Dissident* en *SERDI*. Vanuit onderwijs naar jeugdzorg naar detentie, is ergens logisch voor mij. Het traceert waar uitsluitingsmechanismen op jonge leeftijd plaatsvinden en waar dat toe kan leiden. Detentie is één van de uiterste vormen van het marginaliseren van mensen.”

Hoe kan dit stuk helpen de mening van de burgers over het huidige systeem te (her)vormen?

“Ik geloof in ieder mens' empathisch vermogen. Iedereen heeft de potentie om de menselijkheid van de andere te herkennen. Dat is de basis van ons mens zijn. Theater is

een plek waar mensen bij elkaar zitten en waar men aanspraak kan doen op dat empathisch vermogen. Het gaat van hart tot hart, zo ongefilterd mogelijk. De cast kan hier zeggen: 'Het doet pijn om in de gevangenis te zitten. Dat systeem heeft mij op geen enkele manier geholpen, maar ik ben wel nog steeds burger van jullie samenleving.' Ik kan me niet voorstellen dat mensen dat niet voelen."

Jullie willen strijden voor een menselijker alternatief. Daarom koppelde je enkele organisaties aan deze voorstelling. Waarom koos jij voor deze verenigingen in het kader van 'De Gevangenis'?

"Ik vind het belangrijk om kunst niet in het artistieke kader te houden. Daarom zoek ik naar maatschappelijke organisaties die resoneren met wat ik wil aankaarten. Wie in de samenleving is bezig met dezelfde dingen, maar in een andere vorm? Hoe kunnen we de handen ineenslaan?"

"Als je in Vlaanderen iets wilt doen met gevangenen, dan kan je niet om Hans Claus heen. Hij is ex-directeur van de gevangenis van Oudenaarde en werkt al jaren aan alternatieven voor ons huidig gevangenisstelsel. Het allereerste gesprek dat ik gevoerd heb over dit project was met hem. Hij heeft samen met anderen het concept van vzw De Huizen op poten gezet. Die vzw heeft ook een Europese tak, Rescaled."

Wat doen deze organisaties?

"Bij vzw De Huizen is het idee dat mensen die de wet overtreden, in kleinschalige huizen gezet worden. Daar zijn coaches. Daar gaan de deuren niet op slot. Mensen worden zo snel mogelijk verantwoordelijk voor hun leven en beslissingen en ze worden daarin begeleid. In zo'n huis kan je veel specifieker kijken naar het individu, en wat die nodig heeft: Wie is deze persoon? Wat is zijn achtergrond? Wat heeft geleid tot de feiten? In een gevangenis is daar geen ruimte over."

"Bij Jong Gent in Actie en vzw Rebron draait het veel meer rond preventie. Rond begrijpen welke jongeren in kwetsbare contexten terechtkomen en, zorgen dat je er vroeg bij bent. Als je kwetsbare jongeren snel detecteert en ze omringt met goede zorgen, dan kan je heel veel voorkomen. Daar zit het werkelijke antwoord."

“Series en documentaires komen niet overeen met de realiteit. Er is iets aan de gevangenis dat onvertelbaar is”

Jullie stuk gaat ook spelen in Rotterdam. Kampen de gevangenen in Nederland met gelijkaardige problemen?

“De gevangenen in Nederland zijn properder en beter georganiseerd. Maar dat doet niet af aan de essentie. De kern van het probleem zit in het DNA van de gevangenis. We moeten opletten dat we de problemen in België niet reduceren tot de overbevolking en het tekort aan cipiers. In essentie: of het nu in België, Nederland of waar dan ook is: mensen opsluiten is mensonterend en heel vaak de verkeerde beslissing.”

Met welk gevoel wil je dat het publiek buiten wandelt?

“Hopelijk met dezelfde onmacht en frustratie over waarom we nog altijd dit gevangenisstelsel in stand houden. Iemand opsluiten betekent het ondergraven van die persoon zijn identiteit. Ongeacht hoeveel jaar je iemand opsluit, niemand komt beter uit de gevangenis.”

De alternatieven zijn er al lang, maar ze zijn ongekend en onbemand. Mijn oproep is om die te steunen als burger. Zoals zo vaak, zal echte verandering van binnenuit moeten komen.”

— Interview door Nina Elegeert